

PRYWATA (48) *sb f*

priw- (27), priu- (11), pryw- (10).

Pierwsze a pochylone, końcowe jasne.

sg *N* prywata (17). ♦ *G* prywaty (7). ♦ *D* prywacie (6). ♦ *A* prywatę (9). ♦ *I* prywatą (2). ♦ *pl G* prywąt (1). ♦ *A* prywaty (4). ♦ *I* prywatami (2); -ami (1), -(a)mi (1).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde także XVII – XVIII w.

1. Prywatna korzyść, osobisty interes, własny pożytek, stojące zazwyczaj w sprzeczności z dobrem publicznym; *privatum (commodum)* *Cn* [*privatus* – osobliwy, osobny, własny *Mącz* 322d; – *sam swoj, sobie wolny Calep*] (47) : *RejZwierc* 56; Ale gdybychmy fie wśzyłcy chcieli mocno thego viąc [że działanie króla ograniczone jest przez prawo]/ á iżby nam on niefláchetny á fprochniały pień drogi nie zawałił/ co gi priwatą zową/ zda mi fie pewnie iżby on [*król*] nam pomógł do wśzytkiego/ á zwłařzczá do dobrego *RejZwierc* 193v, 41, 188v; [*przodkowie Stanisława Rydzińskiego*] *SKIErować* fie nie dáli s práwego goścyncá/ Prywatá nie miewała v onych przodkow mieyfćá. *MycPrz* I A2v; Wśzák fie tych przeřzłych czáłow [*posłowie*] fámi obieráli/ Dla priuaty Krolowi wiele pozwaláli *MycPrz* I B3v, B3; *WierKróc* Av; Wten tzas wzgardzona bela tą flachatna cznota/ Gore miała nienawić i ona niemota. Co ya zowa priuata *PaprUp* A3, H3v; *ActReg* 29; *VotSzl* D.

prywata czyja [w tym: *pron poss* (11), *G sb i pron* (2), *ai* (1)] (13): gdyż wśzytko cokolwiek przez nie [*tj. obywateli*] bywa fprawowano/ nie ku ich priwacie/ ále ku zdrowiu Oyczyzny obráćć fie ma *Phil* B2; *GrabPospR* L. Cf *Wyrażenia*.

W połączeniach szeregowych (2): Przeto ymi naľleduimi ych [*tj. przodków, którzy zgodnie wybierali króla*] wtey mierze porzuciwřzi priuate/ vpor/ y obludnořcz takze niezgode wobieraniu Panow *PaprUp* D2v; Abyřćie W.M. [...] porzućiwřzy niezbedne y ľákome prywaty/ nieľzczeńne *inuidiae*, nie Chrześćijáńskie ámbicye/ *řimultates*, y inřze *peřtes Reipub*: Naprzod głowę [...]/ potym y inřze członki Rzeczypořp: do tego wiedli/ pobudzáli/ á fámi wprzod/ chętnie *et animosé řzli*/ iákoby o obronie oyczyzny náľzey/ o lepřzym porzádku/ y zgodřie w niey/ *feriò* ráďřili *VotSzl* A2v.

W przeciwstawieniach: »prywata ... pospolite dobro (*a. dobre*) (4), publika (2), Rzeczpospolita (2), ojczyzna« (9): iedno iż řye bárzo w to koło [*koło poselskie*]/ niewięm iáko/ zákráďlá páni Prakřyka [*tj. intryga, zmowa*]/ która nam w Polřce wśzyřtko přuie: tá nam Rzeczpořpolitą obraca w řwá priuatę *OrzQuin* Cv; *RejZwierc* 253; [*Kt*]orzy [*przodkowie Aleksandra Chodkiewicza*] Krolom/ Oyczyźnie/ Rzeczypořpolitey/ Dořtáli řwym Rycerřtwem řławy známienitey. [Czeń]řto Tátárow/ Mořkwę/ z Oyczyzny pľořzáiác/ Priuatę w pořpolitym dobru zámykáiąc. *StryjWjaz* Av; Piotr y Marcin Zborowřci na onim ziezddie v Lwowa won Rokos ktori pořpolřstwo zowie kokofza woina/ [...] priuate puřtzaiac na řtrone/ Publike na pietzi mieli *PaprUp* F2; *JanNKar* A4v; *GrabPospR* L; Bo iż [*kradziestwo*] nie Bogu áni pořpolite^{mv} dobremu/ ále priwacie řřzkodźi/ tedy fie go ludzie ář nazbyt mřřzczá. *PowodPr* 79, 10 *marg*, 72; [bo to WM nie prywacie naszymy uczynisz, ale wřzycki rzeczypospolitej i ojczyřnie swojej. *ListyZygmAug* 1569/567].

W porównaniu (1): Iáko trochá wody přętko vřchnie y zginie: ále gdy řię wrzekę ábo w morze wleie/ iuř řię ná wieki záchowywa. ták náľzá prywatá y ořbliwe poćiechy přętko wřřchną y zginą/ gdy řię z řpořpolitem [ř] niezmieřzáiác/ y wnim nieogárną. *Skarřyw* 115.

W charakterystycznych połączeniach: prywata łakoma, miła, nędzna (2), nieszlachetna, niezbędna; prywatę miłować.

Przysłowie: Dobrać miła priwatá gdy publiká kwitnie/ Ale gdy tey nie sftanie/ wnet priwatá zniknie. *RejZwierc* 253.

Wyrażenie: »sw(oj)a (a. nasza, u. moja, a. własna) prywata« [szyk 8:3] (11): *OrzQuin Cv; SkarŻyw* 115; Mowię tedy znowu/ iż wiernemu y prawdziwemu Chriſtyáninowi [...] nie godzi ſie nigdy/áni dla ſwey właſney prywaty [...]: áni zgoła dla żadney rzeczy procz iáſne^{go} y oſobliwe^{go} rofkazania ſłowá Boże^{go}/ nikogo przeſładować *CzechEp* 27; Nie idźcie nam o naſzę prywatę [...]: ále tylko o łamę chwałę Bożą *CzechEp* 47, 51; Idzie mi tez y omoię priwatę bomi od Cesarza Tureckiego obiecał ziednać przyczynne liſty do Oyca Papieža oCardinalſtwo. *ActReg* 69; Vkażował to Im Pan Kanclerz ze 230000 iako od śmierci krola nieboſczyka wydał, naſwe prywaty *ActReg* 96; *JanNKar* A2; Bo gdy káždy zwaſ oſobne namowy poſpolite do ſwey prywaty poćiąga [...]: niedziw iż wſzytkie złe rázy/ ná Rzeczypoſpolitey ze wſzytkiego ogoloney zoſtáwáią. *PowodPr* 78, 10 marg, 64; [*LiſtyZygmAug* 1569/567].

Szeregi: »łakomſtwo abo prywata« (1): Otoz y na to pomnicie gdi v Pana właſce beli [*Zborowscy*] ázas ich yakié łakomſtwo ábo priuata yaka wwiódla *PaprUp* F3.

»swa woła abo prywata« (1): Ale cóſci inſzego było co ich [*przodków*] wielkimi wczyniło [...]: domowa dzielnoſć/ przeciw poddánym ſłuſzne rofkázowanie: á vmyſł wpoſpolitych rádach ſzczyry áni ſwą wołą ábo priwatámi iákimi niezáciiagniony. *PowodPr* 78.

[»prywata i właſna ſprawa«: káždy z nich [*panow litewskich*] ſwoiey priuaty/ y właſney ſprawy pilnował/ á żadnego ſtárania około Rzeczypoſpolitey nie mieli *StryjKron* 698 (*Linde*).]

Personifikacja (6): Ale dziś ſzpetnie then *Pater patriae*/ Pániey priwacie kwoli oczy krije. Zaczna tho páni iſcie po thy látá/ S pánną niecnotą wielmożna priwatá. *RejZwierc* 222v, 222v.

W przeciwstawieniu: »publika ... prywata« (3): iż ieſli Publiká zginie/ Priwatá ſkákáć muſi iáko iey zágedá. *RejZwierc* 188; Dziſ iuż priwatá rowno s pány chodzi/ Nędzna publiká z dáleká k nim godzi. *RejZwierc* 222v, 222v.

W porównaniu (1): Kiedy publiká ſtroną łobie chodzi/ Priwatá ná nię by kot ná myſz godzi. *RejZwierc* 222v.

W przen (5) : *RejZwierc* 252; Ale Praktyki nagorſze ktorych ſie námnożyło w Páńſtwie Korony Połſkiey/ á priuata bárzo ſie w páłá tak w ſtan Dignitárſki iáko y Rycerſki *MycPrz* II A4v.

W przeciwstawieniach: »publika, ſpolne dobre([-o])... prywata« (2): Mieyćie o ſpolnym dobrym pilnieyſze rozmowy. Niedayćie ſie ná ſtronę priwacie wwozić *BielSen* 11; Pomożec [*cnota*] y pochlebſtwa wignac/ nienawifci/ Agdi ſpolnie ſta cnota [*lege: z tą cnotą*] zbrataia ſie wſziſci. Wnet opłtza [*lege: opuszcza*] priuate/ ſkotza do publiki *PaprUp* A3v; [*StryjGoniec* V2v].

Wyrażenia: [»chciwa prywata«: Spolnemu dobru nie chćiwey priwacie/ Pomożcie s chęcią/ gdy k temu czas macie *StryjGoniec* V2v.]

»ſwięta prywata« (1): Iedno ſwięta Priwatá tá dziś napłatnieyſza v naſ/ á ná tęchmy wſzytki rády ſwe záłożyli. *RejZwierc* 188.

2. *Majętność, dobra prywatne; sinus Cn [czyje] (1) : Aby [członkowie rady i Senatu] wierną radę dawáli/ ná fámo fię dobre poľpolite oglądáiąc/ á domy y prywaty ťwoie dla niego rádzi trácąc/ gdyby tego potrzebá. SkarKaz)(2v.*

MPi